

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра трудових ресурсів і підприємництва

06-05-164М

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять та самостійного вивчення навчальної
дисципліни **«Економічна безпека бізнесу»**
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійними програмами «Управління
персоналом і економіка праці» та «Бізнес-аналітика»
спеціальності 051 «Економіка»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 3 від 21.11.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійного вивчення навчальної дисципліни «Економічна безпека бізнесу» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійними програмами «Управління персоналом і економіка праці» та «Бізнес-аналітика» спеціальності 051 «Економіка» денної та заочної форм навчання. [Електронне видання] / Юрчик Г. М. – Рівне : НУВГП, 2024. – 25 с.

Укладач: Юрчик Г. М., к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Відповідальний за випуск: Міщук Г. Ю., д.е.н., професор, завідувач кафедри трудових ресурсів і підприємництва.

Керівники ОПП: Рощик І. А., к.е.н., доцент; Юрчик Г. М., к.е.н., доцент.

Зміст

1. Загальні положення.....	3
2. Тематичний зміст дисципліни та завдання до практичних занять..	4
3. Індивідуальна робота студентів.....	23
4. Рекомендована література.....	24

© Г. М. Юрчик, 2024

© НУВГП, 2024

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Економічна безпека бізнесу є важливою складовою ведення економічної діяльності на рівні господарюючого суб'єкту. Це актуалізує значення дисципліни «Економічна безпека бізнесу» у підготовці майбутніх фахівців за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні і поведінкові науки».

Метою навчальної дисципліни «Економічна безпека бізнесу» є формування у майбутніх фахівців теоретичних знань і практичних навиків щодо забезпечення безпеки бізнесу.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Економічна безпека бізнесу» є:

⇒ оволодіння теоретичними знаннями щодо сутності, цілей, функціональних складових економічної безпеки бізнесу;

⇒ використання методичних основ оцінки та аналізу стану внутрішньої та зовнішньої економічної безпеки бізнесу (в т. ч. за його структурними складовими);

⇒ формування навичок розробки практичних рекомендацій щодо зниження ризиків бізнесу та забезпечення його безпечної діяльності.

За результатами вивчення дисципліни студенти матимуть *наступні компетенції (вміння)*:

Загальні компетентності

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК10. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.

Спеціальні компетентності

СК1. Здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.

СК11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.

СК13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.

СК16. Здатність застосовувати знання та вміння в сфері планування, організації та ведення бізнесу із врахуванням ресурсного забезпечення.

Кінцеві результати вивчення дисципліни «Економічна безпека бізнесу» будуть представлені переліком таких програмних результатів навчання:

ПРН-3. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.

ПРН-10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН-12. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН-21. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПРН-23. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

ПРН-27. Планувати, організовувати та вести бізнес із врахуванням нормативно-правового, інформаційного, матеріально-технічного, фінансового та кадрового забезпечення.

Даний курс поглиблює знання та практичні навички майбутніх фахівців-економістів в сфері оцінювання та забезпечення економічної безпеки бізнесу.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ 1

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА ВНУТРІШНІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ СКЛАДОВІ

Тема 1. Теоретичні засади економічної безпеки бізнесу

Сутність та еволюція економічної безпеки бізнесу. Мета економічної безпеки бізнесу. Ризики та загрози економічній безпеці бізнесу. Система та функціональні складові економічної безпеки бізнесу.

Тести для самоперевірки:

1. Діяльність, спрямована на реалізацію власних економічних інтересів, головним з яких є одержання прибутку, - це:

- а) бізнес
- б) підприємництво
- в) комерція
- г) ринок
- д) конкуренція

2. Об'єктивний стан, в кому за сприйняттям людини або групи людей, життю або здоров'ю нічого не загрожує, - це:

- а) безпека
- б) небезпека
- в) ризик

- г) загроза
- д) страх

3. Стан системи взаємодії бізнесу із суб'єктами внутрішнього та зовнішнього середовища, в якій бізнес спільно з інституціями держави з використанням власних ресурсів спроможний виявляти загрози діяльності, уникати їх, нівелювати їхній вплив, пом'якшувати або долати наслідки реалізації загроз – це:

- а) економічна безпека бізнесу
- б) ринкова кон'юнктура
- в) стратегія бізнесу
- г) ризики бізнес-діяльності
- д) менеджмент бізнес-діяльності

4. Поняття «економічна безпека бізнесу» виникло:

- а) у період після другої світової війни (1947-1950 рр.)
- б) у часи «великої депресії» (1929-1939 рр.)
- в) 70-ті роки XX століття
- г) у 90-х роках XX ст.
- д) у 2000-2010 роках

5. Мінімізація зовнішніх і внутрішніх загроз економічному стану суб'єкта підприємства, у тому числі його фінансовим, матеріальним, інформаційним, кадровим ресурсам, тобто гарантування його стабільного та максимально ефективного функціонування зараз та високий потенціал розвитку в майбутньому – це:

- а) мета економічної безпеки бізнесу
- б) мета бізнесу
- в) мета маркетингової стратегії бізнесу
- г) протекціонізм
- д) демпінг

6. До основних завдань / цілей економічної безпеки бізнесу належить:

- а) забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства (організації)
- б) забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації
- в) ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів
- г) забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи того суб'єкта господарювання
- д) усі відповіді правильні

7. До складових внутрішньої системи економічної безпеки бізнесу належить:

- а) фінансова
- б) інтелектуальна
- в) кадрова
- г) інформаційна
- д) усі відповіді правильні

8. До суб'єктів зовнішнього середовища, дії яких можуть становити загрозу економічній безпеці бізнесу, відносять:

- а) держава
 - б) постачальники
 - в) покупці
 - г) конкуренти
 - д) усі відповіді правильні
9. Прикладами загроз економічній безпеці бізнесу є:
- а) погіршення ринкової позиції підприємства через зменшення обсягів реалізації продукції
 - б) зменшення прибутку підприємства через збільшення витрат на виробництво та реалізацію продукції
 - в) зниження якості продукції (робіт або послуг)
 - г) відтік з різних причин з підприємства кваліфікованих кадрів
 - д) усі відповіді правильні
10. До процесів та явищ у внутрішньому середовищі діяльності бізнесу, що можуть за певних умов становити загрозу його економічній безпеці, належать:
- а) навмисні або ненавмисні дії персоналу
 - б) неякісні або несвоєчасні управлінські рішення
 - в) неякісний менеджмент, низька кваліфікація управлінських працівників та виконавців управлінських рішень
 - г) відсутність ресурсного забезпечення виконання рішень
 - д) усі відповіді правильні

Практичні завдання:

1. Визначте як змінювалися у часі підходи до визначення сутності та завдань економічної безпеки бізнесу (з початку 90-х років ХХ ст. і до сьогодні)?
2. Проаналізуйте зміну рейтингової позиції України за індексом інвестиційної привабливості? Близько до яких держав знаходиться рейтингова позиція України? Про що це свідчить?
3. Проаналізуйте зміну рейтингової позиції України за індексом легкості ведення бізнесу? Близько до яких держав знаходиться рейтингова позиція України? Про що це свідчить?
4. Перерахуйте перелік основних внутрішніх та зовнішніх загроз для економічної безпеки бізнесу. Опишіть напрями їх можливого впливу.

Тема 2. Система економічної безпеки бізнесу

Економічна безпека бізнесу як об'єкт інтересів стейкхолдерів. Структура системи економічної безпеки бізнесу (об'єкти, суб'єкти, мета, принципи, функціональні складові / підсистеми, механізм управління, оцінювання). Служба економічної безпеки бізнесу.

Тести для самоперевірки:

1. Економічна безпека бізнесу є узагальнюючою характеристикою рівня захисту інтересів усіх його стейкхолдерів, до яких належать:
 - а) власники бізнесу

- б) покупці / споживачі
 - в) органи державної влади
 - г) персонал
 - д) усі відповіді правильні
2. Об'єктом системи економічної безпеки бізнесу є:
- а) усі ресурси бізнесу
 - б) топ-менеджмент бізнесу
 - в) власники бізнесу
 - г) персонал
 - д) покупці / споживачі
3. Внутрішніми суб'єктами системи економічної безпеки бізнесу є:
- а) усі ресурси бізнесу
 - б) топ-менеджмент бізнесу
 - в) власники бізнесу
 - г) покупці / споживачі
 - д) працівники служби безпеки бізнесу
4. До принципів системи економічної безпеки бізнесу належать:
- а) законності
 - б) економічної доцільності
 - в) поєднання превентивних і реактивних заходів економічної безпеки
 - г) безперервності
 - д) усі відповіді правильні
5. Який принцип системи економічної безпеки бізнесу передбачає, що подолання виникаючих загроз, відбувається залежно від характеру загрози і ступеня тяжкості наслідків її реалізації:
- а) законності
 - б) економічної доцільності
 - в) поєднання превентивних і реактивних заходів економічної безпеки
 - г) безперервності
 - д) диференційованості
6. Спеціалізований орган, який повинен в оперативному режимі проводити моніторинг економічної безпеки бізнесу, оперативно реагувати на зміну ситуації, регулярно готувати документи для ухвалення рішень по тих або інших проблемах і контролювати їх виконання – це:
- а) служба економічної безпеки бізнесу
 - б) планово-економічний відділ
 - в) бухгалтерія
 - г) відділ матеріально-технічного постачання
 - д) маркетинговий відділ
7. До основних завдань системи економічної безпеки бізнесу не належить:
- а) оцінювання та аналіз основних ризиків бізнесу
 - б) недопущення проникнення у бізнес структур економічної розвідки конкурентів, організованої злочинності та окремих осіб з протиправними намірами
 - в) протидія проникненню у віртуальні бази даних бізнесу в злочинних цілях
 - г) вихід на нові ринки збуту
 - д) забезпечення збереження матеріальних цінностей бізнесу

8. Забезпечення економічної безпеки бізнесу у межах правового поля та чинного законодавства є пріоритетом такої функціональної складової економічної безпеки бізнесу:

- а) фінансової
- б) техніко-технологічної
- в) інноваційної
- г) інформаційної
- д) політико-правової

9. Збереження стану технічної бази бізнесу, який забезпечує нівелювання загроз бізнес-діяльності є пріоритетом такої функціональної складової економічної безпеки бізнесу:

- а) фінансової
- б) інноваційної
- в) інформаційної
- г) техніко-технологічної
- д) кадрової

10. Забезпечення його платоспроможності та ефективності використання фінансових ресурсів є пріоритетом такої функціональної складової економічної безпеки бізнесу:

- а) інноваційної
- б) фінансової
- в) інформаційної
- г) техніко-технологічної
- д) кадрової

Практичні завдання:

1. Вкажіть пріоритетні завдання функціональних складових економічної безпеки бізнесу:

- ⇒ інноваційної
- ⇒ фінансової
- ⇒ інформаційної
- ⇒ техніко-технологічної
- ⇒ кадрової
- ⇒ політико-правової
- ⇒ інтелектуальної
- ⇒ силової
- ⇒ екологічної

Тема 3. Техніко-технологічна, інноваційна, фінансова безпека як складові внутрішньої економічної безпеки бізнесу

Техніко-технологічна безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори. Інноваційна безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори. Фінансова безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.

Тести для самоперевірки:

1. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на захист від негативних чинників з метою створення та найбільш ефективного використання технічної бази і технологічних процесів для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) інформаційна безпека
- д) екологічна безпека

2. Такі ризики бізнесу як фізичне спрацювання основних засобів, моральне старіння основних засобів та технологій, неефективна організація виробничого процесу, порушення технологічних процесів є предметом розгляду такої функціональної складової економічної безпеки бізнесу як:

- а) виробнича безпека
- б) соціальна безпека
- в) інформаційна безпека
- г) техніко-технологічна безпека
- д) екологічна безпека

3. Яка функціональна складова економічної безпеки бізнесу являє собою комплекс заходів щодо формування та розвитку інноваційного потенціалу з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємств в сучасній економіці:

- а) інноваційна безпека
- б) соціальна безпека
- в) інформаційна безпека
- г) техніко-технологічна безпека
- д) екологічна безпека

4. Забезпечення інноваційної безпеки бізнесу потребує усунення / зменшення таких ризиків:

- а) нерозвиненість системи менеджменту інноваційної діяльності та невміння просувати інновації
- б) низький творчо-інноваційний потенціал персоналу
- в) професійна або психологічна неготовність персоналу до інноваційного розвитку
- г) неготовність споживача до прийняття інновації або несприятливі умови для її виведення на ринок
- д) усі відповіді правильні

До завдань

5. Яка складова економічної безпеки підприємства орієнтована на формування такого стану корпоративних фінансових ресурсів і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам:

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека

- г) фінансова безпека
 - д) ринкова безпека
6. До завдань фінансової безпеки бізнесу як важливої складової економічної безпеки бізнесу належить:
- а) забезпечення високої ділової активності, фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності бізнесу
 - б) оптимізація кредиторської та дебіторської заборгованості
 - в) прогнозування ймовірності та недопущення банкрутства бізнесу
 - г) оптимальне планування, розподіл і використання фінансових ресурсів
 - д) усі відповіді правильні
7. Показником техніко-технологічної безпеки підприємства є
- а) коефіцієнт плинності персоналу
 - б) коефіцієнт зношеності основних засобів
 - в) конкурентоспроможність продукції
 - г) коефіцієнт оборотності основних засобів
 - д) коефіцієнт фінансової незалежності
8. До внутрішніх загроз техніко-технологічній безпеці підприємства належить:
- а) неефективна організація виробничого процесу
 - б) висока кваліфікація робітників виробничих підрозділів
 - в) амортизаційна політика держави
 - г) раціональна структура основного капіталу підприємства
 - д) високий рівень надійності обраних постачальників
9. Індикаторами зниження рівня фінансової безпеки бізнесу не є:
- а) зниження ліквідності підприємства
 - б) підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості
 - в) зниження фінансової стійкості
 - г) зменшення рівня рентабельності виробничої діяльності при зростанні сукупних витрат
 - д) підвищення рівня рентабельності виробничої діяльності при незмінності сукупних витрат
10. До показників фінансової безпеки підприємства не належить:
- а) коефіцієнт оборотності основних засобів
 - б) коефіцієнт браку
 - в) рентабельність валового прибутку
 - г) рентабельність активів
 - д) коефіцієнт фінансової стійкості

Практичні завдання:

1. Перерахуйте показники, на основі яких можна оцінювати техніко-технологічну безпеку бізнесу? Дайте їх економічну інтерпретацію.
2. Перерахуйте показники, на основі яких можна оцінювати інноваційну безпеку бізнесу? Дайте їх економічну інтерпретацію.
3. Перерахуйте показники, на основі яких можна оцінювати фінансову безпеку бізнесу? Дайте їх економічну інтерпретацію.

4. Спираючись на статистичну та фінансову звітність будь-якого підприємства розрахуйте усі можливі показники його техніко-технологічної, інноваційної та фінансової безпеки. Зробіть висновки.

Тема 4. Інтелектуальна, кадрова, інформаційна безпека як складові внутрішньої економічної безпеки бізнесу

Інтелектуальна безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.
Кадрова безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.
Інформаційна безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.
Комерційна таємниця на підприємствах як об'єкт безпеки.

Тести для самоперевірки:

1. Збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства є пріоритетним завданням такої функціональної складової економічної безпеки:
 - а) техніко-технологічна безпека
 - б) виробнича безпека
 - в) соціальна безпека
 - г) інтелектуальна безпека
 - д) ринкова безпека
2. Яка складова економічної безпеки бізнесу орієнтована на запобігання негативним впливам ризиків і погроз, пов'язаних з персоналом?
 - а) кадрова безпека
 - б) виробнича безпека
 - в) соціальна безпека
 - г) інтелектуальна безпека
 - д) ринкова безпека
3. Об'єктом захисту інтелектуальної безпеки бізнесу є:
 - а) комп'ютерні програми
 - б) винаходи, корисні моделі, промислові зразки
 - в) виведені сорти рослин, породи тварин
 - г) торговельні марки (знаки для товарів і послуг)
 - д) усі відповіді правильні
4. До питань кадрової безпеки бізнесу не відносять:
 - а) забезпечення підприємства необхідними співробітниками, заповнення вакансій
 - б) розвиток працівників
 - в) розробка мотиваційних схем і схем оплати праці
 - г) аналіз ситуації на ринку праці в регіоні
 - д) формування позитивної фінансової репутації бізнесу для отримання кредитних ресурсів
5. До зовнішніх загроз кадровій безпеці бізнесу відносять:
 - а) слабка організація процесу підвищення кваліфікації персоналу підприємства
 - б) невідповідність кваліфікації працівників займаній посаді
 - в) неефективна система мотивації персоналу (низька заробітна плата)
 - г) нецільове задіяння кваліфікованих працівників
 - д) переманювання висококваліфікованих працівників конкурентами

6. Такий показник соціальної (кадрової) безпеки бізнесу як коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці та заробітної плати демонструє прийнятний рівень безпеки при значенні:

- а) менше 1,0
- б) більше 1,0
- в) не менше 1,5
- г) менше 0,5
- д) більше 2,0

7. До основних завдань забезпечення інформаційної безпеки бізнесу не належить:

- а) віднесення інформації до категорії обмеженого доступу (службової таємниці)
- б) прогнозування і своєчасне виявлення загроз безпеці інформаційних ресурсів
- в) створення механізму і умов оперативного реагування на загрози інформаційній безпеці з використанням правових, організаційних і технічних засобів забезпечення безпеки
- г) створення умов для максимально можливого відшкодування і локалізації збитку, що виникає внаслідок дії фізичних і юридичних осіб в сфері інформаційної безпеки
- д) поширення інформації рекламного характеру про товари та послуги, які продукує бізнес

8. Яка складова економічної безпеки бізнесу орієнтована на захист інформації, якою володіє підприємство (виробляє, передає або отримує) від несанкціонованого доступу, руйнування, модифікації, розкриття і затримок при надходженні:

- а) техніко-технологічна безпека
- б) виробнича безпека
- в) соціальна безпека
- г) інформаційна безпека
- д) екологічна безпека

9. До внутрішніх загроз кадровій (соціальної) безпеці підприємства відносять:

- а) переманювання висококваліфікованих працівників конкурентами
- б) інфляційні процеси в економіці, що знижують рівень реальної заробітної плати
- в) неефективний механізм соціального партнерства на національному та галузевому рівнях
- г) недостатність державних програм по соціальному захисту працівників
- д) відсутність ефективної системи підбору кадрів

10. Такий показник інформаційної безпеки підприємства як продуктивність інформації розраховується як:

- а) витрати на придбання інформаційних ресурсів, грн. / середньоспискова чисельність працівників
- б) витрати на захист інформаційних ресурсів, грн. / витрати на придбання інформаційних ресурсів, грн.
- в) витрати на придбання інформаційних ресурсів, грн. / обсяг виробленої продукції, грн.
- г) середньоспискова чисельність працівників / витрати на придбання інформаційних ресурсів, грн.
- д) обсяг виробленої продукції, грн. / витрати на придбання інформаційних ресурсів, грн.

Практичні завдання:

1. Перерахуйте показники, на основі яких можна оцінювати інтелектуальну та кадрову безпеку бізнесу? Дайте їх економічну інтерпретацію.
2. Перерахуйте показники, на основі яких можна оцінювати інформаційну безпеку бізнесу? Дайте їх економічну інтерпретацію.

Тема 5. Політико-правова, силова, екологічна безпека як складові внутрішньої економічної безпеки бізнесу

Політико-правова безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.
Силова (фізична) безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.
Екологічна безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.

Тести для самоперевірки:

1. Яка складова економічної безпеки бізнесу орієнтована на формування стану захищеності економічних інтересів підприємства від реальних і потенційних екологічних загроз, що створюються в результаті виробничої діяльності господарюючих суб'єктів внаслідок екологічно необумовленого господарювання:
 - а) техніко-технологічна безпека
 - б) виробнича безпека
 - в) соціальна безпека
 - г) екологічна безпека
 - д) ринкова безпека
2. Яка складова економічної безпеки бізнесу орієнтована на правове забезпечення діяльності підприємства і дотримання чинного законодавства:
 - а) техніко-технологічна безпека
 - б) виробнича безпека
 - в) соціальна безпека
 - г) політико-правова безпека
 - д) ринкова безпека
3. Яка складова економічної безпеки бізнесу орієнтована на захищеність інтересів підприємства від фізичних і моральних негативних впливів (наприклад, корумпованих та кримінальних структур):
 - а) техніко-технологічна безпека
 - б) виробнича безпека
 - в) соціальна безпека
 - г) силова безпека
 - д) ринкова безпека
4. Коефіцієнт безпечності продукції як індикатор екологічної безпеки бізнесу розраховується як:
 - а) вартість сертифікованої продукції, грн. / обсяг промислової продукції, грн.
 - б) обсяг промислової продукції, грн. / вартість сертифікованої продукції, грн.
 - в) вартість утилізації відходів виробництва, грн. / валові витрати підприємства, грн.
 - г) вартість екологічних зборів, грн. / валові витрати підприємства, грн.

- д) штрафи за порушення екологічних вимог, грн. /валові витрати підприємства, грн.
5. Коефіцієнт екологічного балансу як індикатор екологічної безпеки бізнесу розраховується як:
- а) вартість сертифікованої продукції, грн. / обсяг промислової продукції, грн.
б) обсяг промислової продукції, грн. / вартість сертифікованої продукції, грн.
в) вартість утилізації відходів виробництва, грн. / валові витрати підприємства, грн.
г) вартість екологічних зборів, грн. / валові витрати підприємства, грн.
д) штрафи за порушення екологічних вимог, грн. /валові витрати підприємства, грн.
6. До зовнішніх загроз політико-правовій безпеці бізнесу не належить:
- а) часті зміни уряду
б) нестабільність системи оподаткування
в) надмірні втручання держави у справи бізнесу
г) високий рівень законотворчості держави
д) непродумані правила внутрішнього трудового розпорядку
7. Кримінальні мотиви одержання юридичними (фізичними) особами доходів через шантаж, шахрайство або крадіжки є факторами, які підривають:
- а) фінансову безпеку бізнесу
б) соціальну безпеку бізнесу
в) правову безпеку бізнесу
г) силову безпеку бізнесу
д) екологічну безпеку бізнесу
8. Внутрішньою загрозою правової безпеки підприємства є:
- а) часті зміни уряду
б) нестабільність системи оподаткування
в) надмірні втручання держави у справи бізнесу
г) високий рівень законотворчості держави
д) суперечливі посадові інструкції
9. До показників правової безпеки бізнесу належить:
- а) коефіцієнт браку
б) коефіцієнт платіжної дисципліни
в) штрафи за порушення екологічних вимог
г) рівень зносу основних засобів
д) рентабельність продукції
10. До показників силової безпеки бізнесу належить
- а) коефіцієнт браку
б) коефіцієнт платіжної дисципліни
в) штрафи за порушення екологічних вимог
г) рівень зносу основних засобів
д) коефіцієнт транспортної безпеки

Практичні завдання:

1. Перерахуйте показники, на основі яких можна оцінювати екологічну безпеку бізнесу? Дайте їх економічну інтерпретацію.

2. Перерахуйте показники, на основі яких можна оцінювати силову безпеку бізнесу? Дайте їх економічну інтерпретацію.

3. Перерахуйте показники, на основі яких можна оцінювати політико-правову безпеку бізнесу? Дайте їх економічну інтерпретацію.

МОДУЛЬ 2

ЗОВНІШНІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ СКЛАДОВІ, АНАЛІЗ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Тема 6. Основні види зовнішньої економічної безпеки бізнесу

Ринкова складова економічної безпеки бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори. Недобросовісна конкуренція як загроза економічній безпеці бізнесу. Інтерфейсна складова економічної безпеки бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.

Тести для самоперевірки:

1. Відповідність внутрішніх можливостей бізнесу зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем – це:

- а) фінансова безпека бізнесу
- б) соціальна безпека бізнесу
- в) правова безпека бізнесу
- г) силова безпека бізнесу
- д) ринкова безпека бізнесу

2. До зовнішніх загроз ринковій безпеці бізнесу не належить:

- а) непередбачуваність дій покупців, посередників, конкурентів, фінансових установ
- б) зміни податків, курсу валют
- в) висока частка імпортованих товарів на внутрішньому ринку
- г) низька платоспроможність населення
- д) неефективність збутової системи бізнесу

3. До внутрішніх загроз ринковій безпеці бізнесу належить:

- а) непередбачуваність дій покупців, посередників, конкурентів, фінансових установ
- б) лобіювання конкурентами рішень через органи влади
- в) висока частка імпортованих товарів на внутрішньому ринку
- г) низька платоспроможність населення
- д) низька ефективна рекламної кампанії бізнесу

4. Такий показник ринкової безпеки бізнесу як коефіцієнт ефективності рекламної політики розраховується як:

- а) витрати на рекламу, грн. / валовий прибуток, грн.
- б) чистий прибуток підприємства, грн. / активи підприємства, грн.
- в) ціна виробу підприємства, грн. / ціна еталонного виробу, грн.
- г) валовий прибуток, грн. / витрати на рекламу, грн.
- д) активи підприємства, грн. / чистий прибуток підприємства, грн.

6. До показників ринкової безпеки бізнесу належить:
- а) конкурентна спроможність продукції
 - б) рівень зносу основних засобів
 - в) коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності праці та заробітної плати
 - г) коефіцієнт оборотності основних засобів
 - д) коефіцієнт браку
7. Забезпечення безпеки бізнесу від недобросовісної конкуренції передбачає усунення таких ризиків:
- а) демпінг з боку конкурентів
 - б) дезінформація покупців конкурентами щодо властивостей їх товарів
 - в) несанкціоноване використання товарного знаку бізнесу конкурентами
 - г) дезінформація споживачів конкурентами про якість та інші властивості вашого товару
 - д) усі відповіді правильні
8. Яка функціональна складова зовнішньої економічної безпеки бізнесу спрямована на забезпечення такого рівня надійності відносин (взаємодії) бізнесу з його контрагентами, який забезпечує запобігання та подолання негативних наслідків загроз та ризиків, пов'язаних з невиконанням або неналежним виконанням їх зобов'язань за господарськими договорами:
- а) ринкова безпека бізнесу
 - б) соціальна безпека бізнесу
 - в) правова безпека бізнесу
 - г) інтерфейсна безпека бізнесу
 - д) ринкова безпека бізнесу
9. Інтерфейсна безпека характеризується захищеністю бізнесу від деструктивних наслідків його контрагентів, що забезпечує мінімізацію таких ризиків:
- а) фінансових втрат за договорами, що порушуються постачальниками, замовниками / споживачами
 - б) трансакційних витрат, пов'язаних з пошуками нових контрагентів, укладенням договорів з ними
 - в) витрат на захист порушених прав, зокрема на ведення судових справ
 - г) репутаційних втрат, причиною яких є поширення негативної інформації про бізнес як недобросовісного партнера
 - д) усі відповіді правильні
10. Об'єктом інтерфейсної безпеки бізнесу є:
- а) господарські відносини підприємства з його контрагентами
 - б) відносини бізнесу з конкурентами
 - в) відносини бізнесу з спеціалізованими державними органами
 - г) відносини бізнесу з правоохоронними органами
 - д) усі відповіді правильні

Практичні завдання:

1. Перерахуйте показники, на основі яких можна оцінювати ринкову безпеку бізнесу? Дайте їх економічну інтерпретацію.
2. Перерахуйте ризики, на усунення яких орієнтована інтерфейсна безпека бізнесу?

3. Наведіть приклади недобросовісної конкуренції, які можуть завдати бізнесу збитків або ж погіршити його репутацію на ринку.

Тема 7. Методичні підходи до оцінки та аналізу економічної безпеки підприємства

Підходи до оцінювання економічної безпеки бізнесу. Інтегральний показник для визначення рівня економічної безпеки бізнесу. Аналіз рівня економічної безпеки бізнесу. Суб'єкти використання результатів оцінювання економічної безпеки бізнесу.

Тести для самоперевірки:

1. Який підхід до оцінювання економічної безпеки бізнесу передбачає застосування системи індикаторів, що відображають ступінь дотримання порогових (нормативних) значень показників бізнес-діяльності в різних функціональних сферах:

- а) індикаторний
- б) ресурсно-функціональний
- в) програмно-цільовий
- г) відтворювальний
- д) матричний

2. Який підхід до оцінювання економічної безпеки бізнесу базується на тому, що основним критерієм економічної безпеки бізнесу слугує величина прибутку, який отримано завдяки гармонізації власних інтересів з інтересами зовнішніх суб'єктів:

- а) індикаторний
- б) ресурсно-функціональний
- в) програмно-цільовий
- г) відтворювальний
- д) матричний

3. Який підхід до оцінювання економічної безпеки бізнесу передбачає застосування функціональних критеріїв, що відображають ефективність використання корпоративних ресурсів за окремими функціональними напрямками бізнес-діяльності для запобігання негативному впливу загроз:

- а) ресурсно-функціональний
- б) програмно-цільовий
- в) відтворювальний
- г) індикаторний
- д) матричний

4. Який метод для оцінювання економічної безпеки підприємства передбачає визначення сильних та слабких сторін підприємства, його можливостей та загроз:

- а) SWOT-аналіз
- б) PEST-аналіз
- в) FREE-аналіз
- г) програмно-цільовий
- д) індикаторний

5. Який підхід до оцінювання економічної безпеки бізнесу базується на висновках та оцінках експертів з економічних питань:

- а) експертний
- б) програмно-цільовий
- в) відтворювальний
- г) індикаторний
- д) матричний

6. Значення індикатора економічної безпеки, кількісне значення якого розмежовує економічно безпечну і небезпечну зони ведення бізнесу, є:

- а) нормальним
- б) граничним (пороговим)
- в) критичним
- г) кризовим
- д) передкризовим

7. Внутрішніми суб'єктами, які користуються результатами оцінювання економічної безпеки бізнесу, є:

- а) служба безпеки бізнесу
- б) топ-менеджмент бізнесу
- в) власники бізнесу
- г) керівники функціональних підрозділів
- д) усі відповіді правильні

8. Процес систематичного або безперервного збору та опрацювання інформації про параметри суб'єкта бізнес-діяльності та його зовнішнього середовища для виявлення тенденцій зміни чинників його економічної безпеки – це:

- а) аналіз економічної безпеки бізнесу
- б) бізнес-менеджмент
- в) економічна розвідка бізнесу
- г) маркетингові дослідження
- д) бізнес-планування

9. До основних цілей аналізу економічної безпеки бізнесу належать:

- а) оцінювання стану й динаміки розвитку бізнесу в розрізі всіх функціональних підсистем його економічної безпеки
- б) виявлення деструктивних тенденцій і процесів розвитку потенціалу суб'єкта бізнес-діяльності та його зовнішнього середовища
- в) визначення причин, джерел, характеру, інтенсивності впливу загроз на економічну безпеку бізнесу
- г) прогнозування наслідків впливу загроз, оцінювання розмірів можливої шкоди
- д) усі відповіді правильні

10. До внутрішніх джерел інформації про стан економічної безпеки бізнесу належить:

- а) колективний договір
- б) аналітичні дані для внутрішнього користування
- в) статистична звітність
- г) фінансова звітність
- д) трудові договори

Практичні завдання:

1. Skorиставшись доступними формами звітності та аналітичними даними для внутрішнього користування будь-якого підприємства, проаналізуйте рівень його

економічної безпеки. Яка функціональна складова економічної безпеки характеризується найвищим рівнем небезпеки? Чому? Які ризики та небезпеки загрожують даному бізнесу?

Тема 8. Забезпечення економічної безпеки підприємства. Служба економічної безпеки бізнесу

Сутність та принципи розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки бізнесу. Основні підходи при розробленні ділової безпекоорієнтованої (конкурентної) стратегії бізнесу. Адаптація підприємства як засіб забезпечення його фінансової безпеки. Організація економічної розвідки. Служба безпеки підприємства та її функції.

Тести для самоперевірки:

1. Цілеспрямований вплив керівників та управлінського персоналу бізнесу на його функціонування, спрямований на забезпечення ефективності, конкурентоспроможності та сталого розвитку бізнесу шляхом прогнозування, запобігання, подолання деструктивних наслідків загроз його економічній безпеці у поточному та довгостроковому періодах – це:

- а) управління економічною безпекою бізнесу
- б) бізнес-менеджмент
- в) економічна розвідка бізнесу
- г) маркетингові дослідження
- д) бізнес-планування

2. Сукупність найбільш значимих рішень, спрямованих на забезпечення прийняттого рівня безпеки функціонування бізнесу у довгостроковому періоді – це:

- а) стратегія економічної безпеки бізнесу
- б) бізнес-менеджмент
- в) економічна розвідка бізнесу
- г) маркетингові дослідження
- д) бізнес-планування

3. Які способи захисту бізнесу призначені для захисту законних прав підприємства та його працівників у стосунках з державою, юридичними та фізичними особами в адміністративному, кримінальному та цивільному правових полях:

- а) юридичні
- б) економічні
- в) технологічні
- г) організаційні
- д) інформаційні

4. Які способи захисту використовуються у захисті економічних інтересів підприємства у взаєминах з державою, фізичними та юридичними особами при оформленні різноманітних угод щодо постачання, реалізації продукції, інвестицій, платежів тощо:

- а) юридичні
- б) економічні
- в) технологічні

- г) організаційні
- д) інформаційні

5. Які способи захисту забезпечують захист унікальності продукту чи послуги бізнесу:

- а) юридичні
- б) економічні
- в) технологічні
- г) організаційні
- д) інформаційні

6. Яка функція служби безпеки підприємства спрямована на цілеспрямований збір, обробку, збереження та використання масиву інформаційних даних з питання забезпечення економічної безпеки підприємства, моніторингу стану ринкового середовища:

- а) інформаційно-аналітична
- б) організаційно-управлінська
- в) адміністративно-розпорядча
- г) господарсько-розпорядча
- д) планово-виробнича

7. Яка функція служби безпеки підприємства спрямована на створення та ефективне функціонування організаційної структури управління щодо забезпечення безпеки, організації взаємодії та координації діяльності між окремими структурними підрозділами з метою забезпечення виконання поставлених завдань:

- а) інформаційно-аналітична
- б) організаційно-управлінська
- в) адміністративно-розпорядча
- г) господарсько-розпорядча
- д) планово-виробнича

8. Яка функція служби безпеки бізнесу спрямована на підготовку та прийняття рішень зі створення й дотримання належного рівня його економічної безпеки, визначення повноважень, прав, обов'язків відповідальних осіб стосовно забезпечення економічної безпеки:

- а) інформаційно-аналітична
- б) організаційно-управлінська
- в) адміністративно-розпорядча
- г) господарсько-розпорядча
- д) планово-виробнича

9. Яка функція служби безпеки бізнесу спрямована на налагодження контролю за критичними ситуаціями, веденні обліку негативних факторів, що діють на безпеку бізнесу:

- а) інформаційно-аналітична
- б) організаційно-управлінська
- в) адміністративно-розпорядча
- г) господарсько-розпорядча
- д) обліково-контрольна

10. Яка стратегія економічної безпеки бізнесу орієнтована на прогнозування, завчасне виявлення існуючих або можливих загроз і передбачає розроблення

заходів, спрямованих на усунення, ліквідацію виявлених загроз (якщо це можливо) або попередження їх негативного впливу на об'єкти безпеки:

- а) пасивна
- б) активна (превентивна)
- в) компенсаційна
- г) комерційна
- д) конкурентна

Практичні завдання:

1. Визначте особливості та порівняйте основні стратегії забезпечення економічної безпеки бізнесу (пасивна, активна, компенсаційна).
2. Наведіть приклади застосування економічної розвідки у бізнес-діяльності.

Тема 9. Рейдерство та економічні злочини як загроза економічної безпеки бізнесу

Поняття та ознаки рейдерства в сучасному економічному просторі. Основні схеми та учасники здійснення рейдерських операцій. Типові приклади здійснення рейдерських операцій в Україні. Протидія рейдерам. Економічна злочинність як загроза економічній безпеці бізнесу. Види економічних злочинів та протидія ним. Роль служби безпеки підприємства у запобіганні економічним злочинам.

Тести для самоперевірки:

1. Отримання контролю над майном бізнесу на начебто законних підставах з подальшим контролюванням його діяльності (рідше) або перепродажем майна третім особам, пов'язаних з злочинцями/ кримінальними групами, за ціною, що є значно нижчою від реальної вартості майна – це:
 - а) рейдерство
 - б) демпінг
 - в) недобросовісна конкуренція
 - г) ембарго
 - д) гудвіл
2. До характерних ознак рейдерства належать:
 - а) наявність замовлення на захоплення бізнесу (з можливою силовою підтримкою), вчинене організованою групою
 - б) протиправність захоплення майна підприємства, незаконність зміни його власників та керівництва
 - в) злочинний характер діяльності з привласнення чужого майна з використанням шахрайства, неправосудних судових рішень
 - г) незаконність способів заволодіння майном підприємства (шахрайство, пограбування)
 - д) усі відповіді правильні
3. Підприємство, на яке спрямована рейдерська атака (підприємство-мета або «підприємство-жертва») є:
 - а) об'єктом рейдерства
 - б) суб'єктом рейдерства

- в) об'єктом недобросовісної конкуренції
 - г) суб'єктом недобросовісної конкуренції
 - д) суб'єктом тіньової економіки
4. До основних передумов, які підвищують ризики бізнесу стати об'єктом рейдерської атаки, відносять:
- а) економічна привабливість підприємства
 - б) неможливість бізнесу «відбити» рейдерську атаку
 - в) неконсолідований контрольний пакет акцій
 - г) висока інтенсивність конкуренції на ринку
 - д) усі відповіді правильні
5. Фізична або юридична особа, яка є ініціатором рейдерського нападу на бізнес, замовляє його рейдерам або здійснює його самостійно – це:
- а) замовник рейдерських дій
 - б) об'єкт рейдерства
 - в) рейдерство
 - г) недобросовісна конкуренція
 - д) демпінг
6. Складний комплекс послідовних дій, спрямованих на захоплення бізнесу- це:
- а) спосіб рейдерських дій
 - б) конкурентна атака
 - в) демпінг
 - г) ембарго
 - д) усі відповіді правильні
7. До найвпливовіших рейдерів (так званого вищого рівня) відносять:
- а) органи державної влади, промислово-фінансові групи
 - б) великі інвестиційні компанії
 - в) спеціалізовані (професійні) рейдери
 - г) рейдери-аматори
 - д) місцеві рейдерські групи-початківці
8. «Чорні» юристи як суб'єкти рейдерських дій виконують такі функції:
- а) підробляють рішення судів
 - б) фальсифікують документи (статут, установчий договір та ін.)
 - в) використовують фальшиві печатки
 - г) дотримуються норм закону при документальному оформленні бізнес-діяльності
9. «Сірі» юристи як суб'єкти рейдерських дій виконують такі функції:
- а) підробляють рішення судів
 - б) фальсифікують документи (статут, установчий договір та ін.)
 - в) використовують фальшиві печатки
 - г) намагаються зобразити дотримання норм законодавства, однак реально використовують законодавчі прогалини та неточності при документальному оформленні бізнес-діяльності
 - д) усі відповіді правильні
10. До способів рейдерських дій, які використовують для захоплення бізнесу, належать:
- а) фіктивне банкрутство
 - б) навмисне зменшення вартості бізнесу

- в) скупка кредиторської заборгованості
- г) внесення змін до статутних документів
- д) усі відповіді правильно

Практичні завдання:

1. Наведіть основні види рейдерських операцій, які поширені в Україні.
2. Наведіть приклади економічних злочинів, про які вам відомо.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Студенти спеціальності «Економіка» заочної форми навчання з дисципліни «Економічна безпека бізнесу» виконують індивідуальну (контрольну) роботу. Індивідуальна робота охоплює основні теми навчальної дисципліни і зорієнтована на закріплення студентами теоретичних знань, отриманих при вивченні дисципліни, та набуття практичного досвіду їх використання.

Завдання для студентів заочної форми навчання виконується у формі контрольної роботи, що передбачає розкриття сутності двох теоретичних питань за переліком, що відображений нижче.

В *теоретичній частині* індивідуальної роботи студентам необхідно розкрити сутність двох питань за нижче наведеним переліком:

1. Ризики та загрози економічній безпеці бізнесу.
2. Функціональні складові економічної безпеки бізнесу та їх завдання.
3. Служба економічної безпеки бізнесу.
4. Принципи економічної безпеки бізнесу.
5. Об'єкти, суб'єкти, мета економічної безпеки бізнесу.
6. Техніко-технологічна безпека бізнесу: сутність та індикатори.
7. Сутність та показники інноваційної безпеки бізнесу.
8. Фінансова безпека бізнесу: сутність, завдання та індикатори.
9. Інтелектуальна безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.
10. Кадрова безпека бізнесу: сутність та індикатори.
11. Інформаційна безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.
12. Комерційна таємниця на підприємствах як об'єкт безпеки.
13. Політико-правова безпека бізнесу: сутність, складові, загрози, індикатори.
14. Сутність та індикатори силова (фізична) безпека бізнесу.
15. Екологічна безпека бізнесу: сутність, індикатори.
16. Ринкова безпека бізнесу: сутність та індикатори.
17. Недобросовісна конкуренція як загроза економічній безпеці бізнесу.
18. Підходи до оцінювання економічної безпеки бізнесу.

19. Сутність та принципи розроблення стратегії забезпечення економічної безпеки бізнесу

20. Рейдерство та економічна злочинність як загрози економічній безпеці бізнесу.

Теоретична частина виконується за обраною темою. Вихідними даними є опубліковані джерела інформації, основний список яких наведено в кінці методичних рекомендацій. Обрана тема теоретичної частини розкривається на основі порівняння ключових понять, концепцій, показників, класифікацій або інших положень з як мінімум 2 джерел інформації, на які робляться посилання у квадратних дужках [N, с.N-NN].

Вибір відповідних теоретичних питань необхідно здійснювати за порядковим номером у журналі відповідно до таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Порядкові номери теоретичних питань у контрольній роботі

<i>Порядковий номер за списком у журналі</i>	<i>Питання, які необхідно висвітлити</i>
1	1,10
2	2,11
3	3,12
4	4,13
5	5,14
6	6,15
7	7,16
8	8,17
9	9,18
10	20,19

Рекомендована література

Основна література

1. Економічна та майнова безпека бізнесу : навчальний посібник / Б. М. Андрушків, Л. Я. Малюта. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2016. 180 с.
2. Небава М. І., Міронова Ю. В. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с.
3. Економічна безпека : навч. посібник. / укл. Н. С. Іванова. Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 139 с.
4. Соломіна Г. В. Забезпечення фінансово–економічної безпеки підприємництва : навчальний посібник. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с.
5. Іванова Н. С. Економічна безпека : навч. посібник. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 139 с.
6. Марченко О. С. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2022. 246 с.
7. Васильців Т. Г. Економічна безпека суб'єктів підприємництва : підручник. Чернівці : Технодрук, 2020. 458 с.

Допоміжна література

1. Кривов'язюк І. В. Антикризове управління підприємством : навчальний посібник / 3-тє видання, доповн. і переробл. Київ : Видавничий дiм «Кондор», 2020. 396 с.
2. Глушенко С. В., Івахненко С. В. Антикризове управління на підприємстві: фiнансово-організаційні аспекти. Конспект лекцій : навч. посiб. Київ : НаУКМА, 2020. 92 с.
3. Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В. Фiнансова безпека підприємства : навчальний посiбник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2020. 123 с.
4. Економiчна безпека підприємства в умовах рейдерських загроз : колективна монографія / О. А. Бурбело, С. К. Рамазанова, О. М. Заєць, Т. С. Гудіма, О. М. Кузьменко ; за наук. ред. О. А. Бурбело, С. К. Рамазанова. Сєвєродонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля. 2015. 285 с.

Законодавчі акти

1. Указ президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». №392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>